

Nieuwsbrief 5, oktober 2021

Op de 746^e verjaardag van Amsterdam, 27 oktober 2021, presenteren we hierbij de nieuwsbrief van de Stichting Middeleeuwse Archieven Amsterdam. In deze maand zijn er enkele bijeenkomsten vanuit SMAA geweest, waarvan hier een impressie wordt gegeven.

Project ontsluiting Amsterdamse gasthuisarchieven tot 1578

Op 7 oktober jl. werd in het Stadsarchief Amsterdam de nieuwe Inventaris aangeboden van de Amsterdamse Gasthuisarchieven tot 1578. De archiefstukken van de drie oudste gasthuizen van Amsterdam en van twee nonnenkloosters zijn voortaan voor iedereen digitaal toegankelijk. Projectleider Mariëlle Callenbach verzorgde een korte presentatie over het project rond de Amsterdamse gasthuisarchieven en ook oud-stagiaire Bente Marschall hield een lezing over haar master-onderzoek aan de UvA naar de gasthuizen in Amsterdam.

De bijeenkomst in de Koningszaal bij het Stadsarchief (foto: Sanne Couprie).

De feestelijke overhandiging vond namens SMAA plaats door directeur Patrick Vlegels en projectleider Mariëlle Callenbach aan Frank van den Bosch, directeur Communicatie bij het Amsterdam UMC, en aan Bert de Vries, directeur van het Stadsarchief.

*De overhandiging van de nieuwe Inventaris (foto: Sanne Couprie).
Mariëlle Callenbach, Frank van den Bosch, Bert de Vries en Patrick Vlegels (v.l.n.r.)*

Onder de noemer 'Middeleeuws Amsterdam is dichterbij dan je denkt' lanceerde het Stadsarchief de speciale projectpagina op de website, waardoor de activiteiten van SMAA rond het herzien van de inventaris nader zijn toegelicht. Bovendien is de voor het project 'Archiving by design?' vervaardigde animatiefilm hier te zien:

<https://www.amsterdam.nl/stadsarchief/nieuws/middeleeuws-amsterdam-dichterbij-denkt/>

Fase 1 van het project Ontsluiting van de Amsterdamse Gasthuisarchieven tot 1578 is met de oplevering van de nieuwe Inventaris bijna afgerond. De charters in de appendix zullen nog zoveel mogelijk worden teruggeplaatst in het archief van het juiste gasthuis of nonnenklooster. De Inventaris is hier te vinden:

[Inventaris342AmsterdamseGasthuisarchieven](#)

Om de unieke informatie uit de gasthuisarchieven bij wetenschap en publiek te krijgen, zijn de bijna 1600 charters die de collectie rijk is met een vertaling in het modern Nederlands digitaal beschikbaar gemaakt voor iedereen die geïnteresseerd is in de geschiedenis van de stad Amsterdam in de middeleeuwen. Het regest van het charter vormt in deze inventaris de beschrijving van het stuk.

Het project is dankzij financiële steun van Stichting Dioraphte, het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Pruikenburgfonds, het Hendrik Mullerfonds, de gemeente Amstelveen en het Stadsarchief Amsterdam mogelijk gemaakt.

Over de doelstellingen en achtergronden van het project staat hier meer vermeld:

[ProjectAmsterdamseGasthuisarchieven](#)

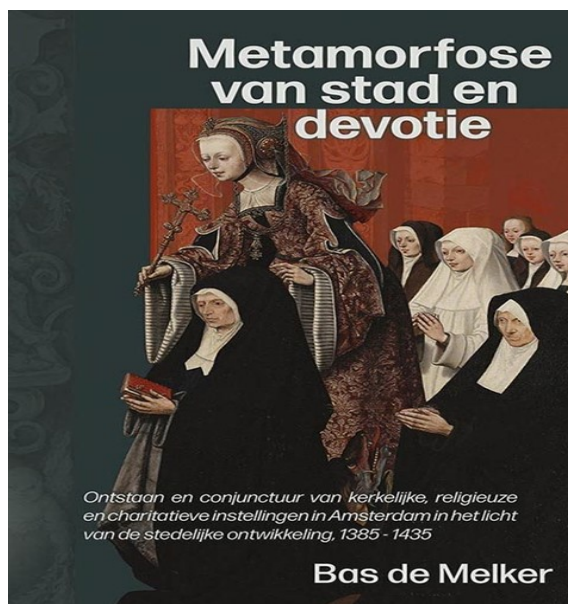
Fasen 2 (digitale bronneneditie) en 3 (educatieproject) van het project zijn in uitvoering. De eerste lessenreeks van 'Archiving by design?' is aan het eind van het schooljaar 2020/2021 uitgevoerd op het Spinoza21-college in Amsterdam. De leerlingen van het 2de leerjaar presenteren op 15 juni jl. hun creaties die ze tijdens het programma rond de gasthuisarchieven hebben gemaakt. Deze week is een volgende lessenreeks gestart, nu voor alle klassen van het 2de leerjaar.

Vitrine met enkele documenten uit de Amsterdamse Gasthuisarchieven in de Schatkamer van het Stadsarchief Amsterdam (foto: Mariëlle Callenbach).

Boekpresentaties Bas de Melker

Op donderdag 14 oktober jl. presenteerde SMAA voor een gezelschap van zo'n 50 genodigden de beide boeken die dankzij inspanningen van veel betrokkenen alsnog zijn uitgebracht: *Metamorfose van stad en devotie* van Bas de Melker en de editie van het *Liber benefactorum* van het Amsterdamse kartuizerklooster.

De bijeenkomst vond plaats in de theaterzaal van Studio Perdu te Amsterdam. Dit bevindt zich op één van de percelen van het voormalige Oude Nonnenklooster en was daarmee een passende entourage voor de presentatie. Tijdens de presentatie is de werkwijze van Bas de Melker bij zijn onderzoek kort toegelicht, waarbij het terrein van het Oude Nonnenklooster als voorbeeld diende. Namens de redactie werd daarnaast door Patrick Vlegels uiteengezet hoe het proefschrift, dat in eerste instantie slechts als een word-bestand beschikbaar was, alsnog kon worden uitgegeven. Projectleider Mariëlle Callenbach lichtte vervolgens het project toe rond de Amsterdamse Gasthuisarchieven.

Mariëlle Callenbach vertelt over het project Ontsluiting van de Amsterdamse Gasthuisarchieven tot 1578 (foto: Benno van Tilburg).

*De boekaanbieding in de theaterzaal van Studio Perdu (foto: Tanja Stropsma).
Patrick Vlegels, Mariëlle Callenbach, Tom Gaens, Koen Goudriaan, Willemien Werkman,
Rob de Melker, Emmy Ferbeek, Jorien Kaper (v.l.n.r.)*

De beide boeken werden aangeboden aan Willemien Werkman en Rob de Melker, aan Emmy Ferbeek, hoofd Archief- en Collectiebeheer van het Stadsarchief Amsterdam, en aan Jorien Kaper, hoofd Bureau Monumenten en Archeologie bij de gemeente Amsterdam.

De redactie werd door Patrick Vlegels namens SMAA in het zonnetje gezet als dank voor de verrichte werkzaamheden: Mariëlle Callenbach, Tom Gaens, Léa Hermenault en Koen Goudriaan in het bijzonder. Tot slot sprak Willem Schreuder namens de Raad van Toezicht van SMAA eveneens waardering uit voor alle inspanningen van Patrick Vlegels hierin.

De conclusie aan het slot van de bijeenkomst was dat *Metamorfose van stad en devotie* en het *Liber benefactorum* van de Amsterdamse kartuizers boeken zijn die qua inhoud en reikwijdte zo belangwekkend zijn dat ieder die zich met stads-, kerk- en kloostergeschiedenis bezighoudt, ze beide binnen handbereik moet hebben.

De totstandkoming van het boek *Metamorfose van stad en devotie*

Voor *Metamorfose van stad en devotie* zijn in totaal 11 kaarten speciaal vervaardigd. Koen Goudriaan en Léa Hermenault hebben dit op basis van de beschrijvingen in de dissertatie op zich genomen. De nauwkeurigheid én zorgvuldigheid waarmee ze dit hebben gedaan is lovenswaardig. Maar er was uiteraard veel meer nodig dan alleen het samenstellen van de in het proefschrift ontbrekende kaartjes. Door de verhuizing van het Gemeentearchief naar De Bazel waren de standplaatsen van de archivalia ten tijde van het onderzoek alle gewijzigd. De gehele lijst van verwijzingen is geactualiseerd, voorwaar een enorme opgave. Temeer omdat het Stadsarchief door de lockdowns tijdens de Covid-19 pandemie langdurig gesloten was.

Patrick Vlegels toont het schilderij van Jacob Cornelisz. van Oostsanen uit 1512, schenking aan het Kartuizerklooster en inspiratiebron voor beide boekomslagen (foto: Tanja Stropsma).

De fondsenwerving werd in voorjaar 2020 opgestart, met warme aanbevelingsbrieven voor bij de subsidieaanvragen van de Amsterdamse hoogleraren Gabri van Tussenbroek en Jerzy Gawronski. In oktober 2020 was er groen licht en is de redactie verder gegaan met de voorbereidingen. De overeenkomst met Uitgeverij Verloren werd gesloten.

De redactie stortte zich vol enthousiasme op het doornemen van de oorspronkelijke tekst, het moderniseren van de verschillende tabellen en grafieken, de omnummering en het aanpassen van de bronverwijzingen, de lijst van afkortingen en het opstellen van zowel het overzicht van onuitgegeven bronnen als het vervaardigen van een register. Koen Goudriaan werkte gestaag door aan een Epiloog, waarin hij met hulp van Hans Mol, Gerrit Verhoeven en Hildo van Engen een overzicht opstelde van het vervolgonderzoek sinds 2002.

Samen met de uitgave van het proefschrift werd besloten om ook de op de plank liggende transcriptie van het *Liber benefactorum* uit te geven in de reeks Studia Cartusiana.

Het *Liber benefactorum* van de Amsterdamse kartuizers

In zijn proefschrift maakte Bas regelmatig gebruik van de rijke overgeleverde archivalia van het Amsterdamse kartuizerklooster Sint-Andries-ter-Zaliger-Haven. Alleen al het *Liber benefactorum*, het boek van alle schenkingen en donaties dat voor het klooster van Sint Andries bewaard gebleven is, geldt vanwege zijn grote mate van detail - zelfs schenkingen van een paar appels of verse haringen vindt men erin genoteerd! - als een unieke bron voor de kloosterwereld van de laatmiddeleeuwse Nederlanden.

Bas de Melker had al in 1989 een beschrijving van het handschrift gepubliceerd in het Jaarboek van het Genootschap Amstelodamum, waarbij hij de structuur en totstandkoming van het *Liber benefactorum* toelichtte en een aantal van de tientallen handen identificeerde. De redacteurs van de uitgave van het *Liber benefactorum*, Koen Goudriaan en Tom Gaens, hebben Bas' beschrijving van de structuur en genese van het handschrift op enkele kleinere punten aangepast.

Beide boeken zijn verkrijgbaar

Studia Cartusiana is een boekenreeks die onder hoofdredactie staat van dr. Tom Gaens, en die uitgegeven wordt door de gerenommeerde wetenschappelijke uitgever Peeters Publishers in Leuven.

De editie van het *Liber benefactorum* is hier te bestellen: [EditieLiberBenefactorum](#)

Het boek *Metamorfose van stad en devotie. Ontstaan en conjunctuur van kerkelijke, religieuze en charitatieve instellingen in Amsterdam in het licht van de stedelijke ontwikkeling, 1385 – 1435* van Bas de Melker is bij Uitgeverij Verloren verschenen. Het is te bestellen via de webshop van Verloren en in de boekhandels verkrijgbaar:

<https://verloren.nl/Webshop/Detail/eid/40119>

Op YouTube staat een promotiefilmpje: <https://www.youtube.com/watch?v=rKU-PykUXr4>

In Het Parool van 16 oktober jl. stond deze mooie recensie: <https://www.parool.nl/es-ba107805>

Een vooruitblik naar 2022

SMAA heeft voor 2022 naast het project Gasthuisarchieven het plan om zowel een publieksdag rond Middeleeuws Amsterdam als een symposium rond de boekuitgaven voor te bereiden. Daarnaast zal een nieuw meerjarenbeleidsplan voor SMAA worden opgesteld.

Colofon

SMAA-nieuwsbrief 5, oktober 2021, www.middeleeuwsamsterdam.nl

Contactgegevens: middeleeuwsamsterdam@gmail.com en 0625041723

Patrick Vlegels, directeur Stichting Middeleeuwse Archieven Amsterdam